

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1420

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 873

Kitap Adı: Osmanlı Son Döneminde Suriyeli Bir Müfessir -Cemâlüddîn el-Kâsımî ve Mehâsinü't-Te'vîl Adlı Tefsiri-

Book Title (English): A Syrian Exegete in the Late Ottoman Period -Jamāl al-Dīn al-Qāsimī and His Tafsir Mahāsīn al-Ta'wīl-

ISBN: 978-625-6123-26-7

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123267

Yazar | Author: Samed YAZAR | orcid.org/0000-0002-9046-0160

Editör | Editor: Celil KİRAZ | orcid.org/0000-0002-4672-9847

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 431

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim | October 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRCF | İslami tefsir ve yorum | Islamic exegesis & commentary

BISAC: REL006710 | Din / Kutsal Kitap Yorumları / Kur'an-ı Kerim | Religion / Biblical Commentary / Quran

THEMA: HRLC1 | Kutsal metinlerin tefsiri: Kur'an-ı Kerim | Exegesis of sacred texts: Qur'an

LC: BP130.4 | Kur'an yorumu (Tefsir) | Qur'anic interpretation (Tafsir)

Atıf Bilgisi | Cite as: Yazar, Samed. *Osmanlı Son Döneminde Suriyeli Bir Müfessir -Cemâlüddîn el-Kâsımî ve Mehâsinü't-Te'vîl Adlı Tefsiri* – Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
http://www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Osmanlı Son Döneminde Suriyeli Bir Müfessir

-Cemâlüddîn el-Kâsımî ve
Mehâsinü't-Te'vîl Adlı Tefsiri-

Samed YAZAR

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Samed YAZAR

1987 yılında Bursa'nın Gemlik ilçesinde doğdu. İlkokulu Karacabey'in Seyran Köyü'nde tamamladı. 2006 yılında Bursa İpekçilik Anadolu İmam Hatip Lisesinden, 2011 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2011 yılında Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesi Arap Dili Enstitüsünde bir yıl burslu Arapça eğitimi aldı. 2013 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalında araştırma görevliliğine atandı. 2015 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalında *Kur'an'da Lehv, La'ib ve Lağv Kavramları* konulu yüksek lisans tezini tamamladı. Yine aynı üniversitede *Cemâliuddîn el-Kâsımî ve Mehâsinü't-Te'vîli'nde Kur'ân'ı Yorumlama Yöntemi* isimli teziyle 2022 yılında doktorasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Samed YAZAR

Born in 1987 in Gemlik-Bursa. He completed primary school in Seyran Village of Karacabey. In 2006, he graduated from Bursa İpekçilik Anatolian Imam Hatip High School and in 2011 graduated from Ankara University Faculty of Theology. In 2011, he studied Arabic language at King Saud University Arabic Language Institute in Saudi Arabia with a scholarship for one year. Two years later, he was appointed as a research assistant at Uludag University, Faculty of Theology, Department of Tafsir. In 2015, he completed his master's thesis on the "*Concepts of Lahw, La'ib and Lağw in the Qur'an*" at the Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Tafsir at the same university. He completed his doctorate in the same university in 2022 with his thesis titled "*Jamāl al-din al-Qāsimi and The Interpretation Method of Quran in His Mahāsin al-Ta'vīl*". He is married and has two children.

Kitap Hakkında

Osmanlı Son Döneminde Suriyeli Bir Müfessir

-Cemâlüddîn el-Kâsımî ve *Mehâsinü't-Te'vîl* Adlı Tefsiri-

Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşamış, Şam coğrafyası ilim adamlarından biri olan Cemâlüddîn el-Kâsımî, kırk dokuz yıllık hayatına yüze yakın eser sığdırmış önemli bir ilim adamıdır. Her ne kadar selefi bir müfessir olarak bilinse de bu çalışmada ele aldığımız *Mehâsinü't-te'vîl* adlı eseri onun aslında çok yönlü ve farklı anlayışlara açık bir kimliği olduğunu göstermektedir. Daha çok ıslahatçı kişiliğiyle de anılan müellif, hadis, kelim, tefsir gibi alanlarda telif ettiği eserler dolayısıyla dönemin ıslahatçıları arasında öne çıkan simalardan biri olmuştur.

Kâsımî'nin *Mehâsinü't-te'vîl* adlı tefsirinin Kur'ân'ı yorumlama metodu- nu ele alan bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde müellifin yaşadığı asrın siyasi, sosyal, ilmî ve iktisâdî durumu hakkında bilgi verilmiştir. Kâsımî'nin ilmî şahsiyetine etki eden ailesi, mezhebi, hocaları ve öğrencileri ile hayatı ve eserleri incelenmiştir. Yazarın yüze yakın eserinden biri olan on yedi cilt gibi geniş bir muhtevaya sahip tefsirinin içerik ve metodu, tefsirde kendi yorumunu ifade ederken kullandığı yöntem belirlenmiştir. Tefsir kaynakları ve diğer kaynakları, bu tefsir hakkında Türkiye ve Türkiye dışında yapılmış lisansüstü çalışmalar araştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde *Mehâsinü't-te'vîl*, tefsir yöntemlerinden sayılan rivâyet ve dirâyet yönteminin teorik yönü itibarıyla incelenmiş ve bu teorinin uygulama boyutu ortaya konulmuştur. Böylece Kâsımî'nin kendinden önceki tefsir geleneği ve ilmî birikiminin tefsiri- ne yansımaları irdelenmiştir. Araştırmanın son bölümünde Kur'ân İlim- leri açısından müellifin tefsir yöntemi incelenmiştir. Bu bağlamda yir- miden fazla Kur'ân İlminin *Mehâsinü't-te'vîl*'de kullanım yöntemi de- ğerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cemâlüddîn el-Kâsımî; *Mehâsinü't-te'vîl*; Tefsir; Rivâyet; Dirâyet; Ulûmu'l-Kur'ân.

About the Book

A Syrian Exegete in The Late Ottoman Period

-Jamāl al-Dīn al-Qāsimī and His Tafsīr *Mahāsin al-Ta'wīl*-

Jamāl al-Dīn al-Qāsimī, one of the scholars of the Damascus geography who lived in the last period of the Ottoman Empire, is an important scholar who packed nearly a hundred works into his forty-nine-year life. Although he is known as a Salafist exegete, his work, *Mahāsin al-ta'wīl*, which is the subject of this study, shows that he was actually multifaceted and open to different understandings. The author, who is mostly known for his reformist personality, was one of the prominent figures among the reformists of the period due to his works in fields such as hadith, theology, and tafsīr.

This study, which deals with the method of interpretation of the Qur'an in al-Qāsimī's tafsīr *Mahāsin al-ta'wīl*, consists of an introduction and three chapters. In the first part of the study, information is given about the political, social, scientific and economic situation of the century in which the author lived. His family, sect, teachers and students who influenced al-Qāsimī's scholarly personality, as well as his life and works are analyzed. The content and method of his tafsīr, which is one of the author's nearly one hundred works and has a large content of seventeen volumes, and the method he used to express his own interpretation in the tafsīr were determined. The sources and other sources of the tafsīr and the postgraduate studies conducted in Turkey and abroad about this tafsīr were investigated.

In the second part of the study, *Mahāsin al-ta'wīl* was analyzed in terms of the theoretical aspect of the narration and dirāyah method, which are considered as methods of exegesis, and the application dimension of this theory was revealed. Thus, the reflection of al-Qāsimī's previous tafsīr tradition and scholarly accumulation on his tafsīr is analyzed. In the last part of the study, the author's tafsīr method was analyzed in terms of Qur'anic sciences. In this context, the method of using more than twenty Qur'anic sciences in *Mahāsin al-ta'wīl* has been evaluated.

Keywords: Jamāl al-Dīn al-Qāsimī; *Mahāsin al-ta'wīl*; Tafsīr; Rivāyah; Dirāyah; 'Uloom al-Qur'an.

SUNUŞ

Cemâlüddîn el-Kâsımî, Osmanlı'nın son döneminde Şam'da yaşamış, o bölgenin genel ilmî ve kültürel özelliklerini kendisinde taşıyan bir âlim ve müfessirdir. O dönemde, tıpkı Mısır'da olduğu gibi Şam'da da ıslahatçı düşünceler öne çıkmakta idi. Müfessirimiz Kâsımî de bu düşüncenin oradaki en önemli temsilcilerinden biridir. Onun tefsirdeki yöntemini ve düşüncelerini çalışmak, bu yenilikçi fikirlerin tespiti ve tahlili açısından önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, değerli araştırma görevlimiz ve öğrencimiz Dr. Samed Yazar, Cemâlüddîn el-Kâsımî ve tefsiri *Mehâsinü't-Te'vîl* hakkında başarılı bir çalışma yapmış, eseri çeşitli yönlerden ele almıştır. Çalışmasında, hem müellifin hayatı ve eserleri hakkında derli toplu bilgi vermiş, hem de onun tefsir yöntemi hakkında tatmin edici bilgiler ortaya koymuştur. Tefsiri rivayet, dirayet ve Kur'ân ilimleri açısından inceleyerek kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Kâsımî'nin tefsirinin de Türkçe'ye tercüme edilmeye başlandığı bu dönemde, bahis konusu çalışma onun düşüncelerinin daha iyi tanınmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmacımız Dr. Samed Yazar, bu çalışma esnasında gösterdiği titizliğiyle iyi bir akademisyen olduğunu fiilen ortaya koymuştur. Kendisine bundan sonraki çalışmalarında da muvaffakiyetler dilerim.

Prof. Dr. Celil KİRAZ
BURSA 2024

ÖN SÖZ

Kur'ân'ın anlaşılmasına yönelik faaliyetler İslâm tebliğinin ilk dönemlerinden itibaren ilgi görmüş ve hicrî ikinci asırla birlikte buna yönelik yazılı eserler ve çalışmalar kendini göstermeye başlamıştır. İlk olarak hadis kaynaklarında müstakil bablar ve kitap başlıkları olarak ortaya çıkan tefsir rivayetleri, sonrasında müstakil tefsir eserlerinde toplanmış ve tefsir bir ilim dalı olarak çalışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte rivâyet tefsiri dönem dönem ön plana çıkmış, mezhep ve farklı yorumların İslâm içinde artmasıyla birlikte dirâyet tefsiri de adından söz ettirmiştir. Biz de çalışmamızda bu iki ana başlığı kullanarak araştırmamızı bunların alt başlıklarında inceleyeceğiz. Ayrıca Kur'ân ilimleri olarak adlandırdığımız ve tefsirde yöntemin bir anlamda temelini oluşturan ilim dalları da önem arz etmektedir. Dolayısıyla üçüncü bölüm Kur'ân ilimlerine ayrılacak, müellifin bu ilimlerdeki yetkinliği ve tefsir metodu belirlenmeye çalışılacaktır.

Tefsir ve İslâm ilim tarihi incelendiğinde eser bırakmak suretiyle adından söz ettiren pek çok âlim bulunmaktadır. Bir ya da birden fazla alanda öne çıkan bu âlimler genel manada ansiklopedik bir birikime sahiptirler. Sahip oldukları birikimleri müstakil ve özgün eserlere dönüştüren bu ilmî şahsiyetler hem çağdaşlarını etkilemişler hem de sonraki dönemlere etki ederek ilim tarihine katkılarını sürdürmüşlerdir. Kültür mirasımıza katkısı olan birbirinden değerli alimlerimizin fikir dünyalarının keşfi, ilmî-kültürel zenginliğimize büyük bir katkıda bulunduğu gibi yapılacak çalışmalara ve farklı yorumlara da temel olmaktadır.

Cemâlüddîn el-Kâsımî bu bağlamda geçmiş 14 asrın birikimini elde etmiş ve bu birikimi eserlerine yansıtmış ilim adamlarından biridir. Eserinin isminden de anlaşılacağı gibi tefsirini bu minvalde yazmış, âyetleri anlama noktasında en güzel yorumları eserinde nakletmiş, bunları bazen tenkit etmiş bazen ise yorumsuz olarak aktarmıştır.

Kâsımî'nin çok yönlü oluşu ve 19. ve 20. yüzyıl arasındaki geçiş sürecinin değişimlerini temsil etmesi bizi bu çalışmaya sevk eden unsurlardan biri olmuştur. Bundan dolayı onun tefsirinin değerini ortaya koyacak ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı olması düşüncesiyle hareket edip bu araştırmayı ortaya koymaya gayret ettik.

Bu araştırma, “Cemâlüddîn El-Kâsımî ve *Mehâsinü't-Te'vîl*’inde Kur’ân’ı Yorumlama Yöntemi” başlıklı doktora tezinin kitap haline dönüştürülmüş halidir. Bu vesileyle araştırmamızın ilk aşamalarından bu merhaleye kadar, konunun belirlenip kesinleşmesinden sonra, emek ve zahmetle yurt dışından kütüphanesine kazandırdığı Kâsımî’nin *Mehâsinü't-te'vîl* adlı tefsirini şahsıma hediye etmek suretiyle ve çalışmamdaki temel kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan, araştırmamın bölümlerini oluşturma ve yer yer karşılaştığım problemlerde destek olarak yol haritası konusunda rehberlik eden danışmanım ve kıymetli hocam Prof. Dr. Celil Kiraz’a teşekkür ederim. Tez izleme komitesinde yer alma nezaketini göstererek fikir ve tavsiyeleriyle araştırmamın şekillenip olgunlaşmasına katkıda bulunan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Bilgin ve Dr. Öğr. Üyesi İlhami Oruçoğlu’na şükranlarımı arz ederim. Bursa dışından gelerek bu çalışmaya katkıda bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. İdris Şengül ve Doç. Dr. İlhami Günay’a da teşekkürü borç bilirim. Araştırmamın yürütülmesi esnasında gerek tercüme gerekse fikrî mülahazalarla çalışmaya katkıda bulunan mesai arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şakar’a ve çalışmamızın son okumasıyla katkı sunan Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Çol ile Arş. Gör. Dr. Sakin Taş hocalarıma da teşekkür ederim. Ayrıca bu araştırma boyunca sık sık fedakarlıkta bulunarak elinizdeki eserin meydana gelmesinde maddi manevi katkıları dolayısıyla kıymetli eşim Mine YAZAR’a ve vakitlerinden tasarrufta bulunduğum kızlarım Meryem ve Sare’ye şükranlarımı sunmak isterim.

Samed YAZAR

BURSA 2024

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
ÖN SÖZ	9
KISALTMALAR	17
GİRİŞ	19
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	19
2. Önemi	20
3. Yöntemi ve Kaynakları	21
4. Kâsımî ve Eserleri Hakkında Yapılmış Akademik Çalışmalar	24
4.1. Türkiye’de Yapılmış Olan Tezler ve Yayınlar	25
4.2. Yurt Dışında Yapılmış Olan Tezler ve Yayınlar	26

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂSİMÎ’NİN YAŞADIĞI ASIR, İLMÎ ŞAHSIYETİ, HAYATI VE

ESERLERİ	29
1. Kâsımî’nin Yaşadığı Asır	29
1.1. Siyasi Durum	29
1.2. Sosyal Durum	36
1.3. İlmî Durum	38
1.4. İktisadi Durum	40
2. Hayatı	42
2.1. Adı, Ailesi ve Doğumu	43
2.2. İlmî Kişiliği	45
2.3. Mezhebi	50
2.4. Vefatı	53
3. Hocaları ve Öğrencileri	54
3.1. Hocaları	54
3.2. Öğrencileri	57
4. Eserleri	62
4.1. Muhtelif Alanlarda Eserleri	64
4.2. Tahkik, Neşir ve Telifleri	66
4.3. Tefsiri ve Özellikleri	76
4.3.1. Adı ve Telif Türü	76
4.3.2. Muhtevası ve Metodu	77
4.3.3. Tefsirde Kendi Yorumunu İfade Ederken Kullandığı İbareler	81

4.3.4. Mukaddimesi-----	84
4.3.5. Kaynakları-----	85
4.3.5.1. Tefsir Kaynakları-----	85
4.3.5.2. Diğer Kaynakları-----	90

İKİNCİ BÖLÜM

MEHÂSİNÜ’T-TE’VÎL’İN RİVÂYET VE DİRÂYET TEFSİRİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-----

1. Rivâyet Tefsiri -----	97
1.1. Kur’ânın Kur’ân İle Tefsiri -----	98
1.1.1. Âyetin Anlamını Açıklama -----	98
1.1.2. Kelimenin Anlamını Açıklama-----	101
1.1.3. Edatların Anlamını Açıklama -----	103
1.1.4. Mutlakın Takyidi -----	104
1.1.5. Âmmın Tahsîsi-----	105
1.1.6. Müşkilin Tavzîhi-----	107
1.1.7. Mücmelin Tafsîli-----	108
1.1.8. Mübhemin Tebyîni -----	109
1.2. Kur’ân’ın Hadisle Tefsiri-----	111
1.2.1. Âyetin Anlamını Açıklama -----	116
1.2.2. Kelimenin Anlamını Açıklama-----	122
1.2.3. Mutlakın Takyidi -----	123
1.2.4. Âmmın Tahsîsi-----	124
1.2.5. Mücmelin Tafsîli-----	126
1.2.6. Müşkilin Tavzîhi-----	128
1.2.7. Mübhemin Tebyîni -----	129
1.2.8. Garîb Hadislerle Tefsiri-----	130
1.2.9. Zayıf Rivayetleri Değerlendirmesi -----	132
1.3. Kur’ân’ın Sahâbe Kavliyle Tefsiri-----	135
1.4. Kur’ân’ın Tâbiûn Kavliyle Tefsiri-----	139
1.5. İsrâiliyyât Konusuna Yaklaşımı -----	144
2. Dirâyet Tefsiri-----	151
2.1. Arap Dili-----	152
2.1.1. Lügat-----	152
2.1.1.1. Kelimenin Anlamını Açıklaması-----	153
2.1.1.2. Kelimenin Anlamını İstişadla Açıklaması -----	155
2.1.1.2.1. Kelimenin Anlamını Kur’ân’la İstişâdı -----	157

2.1.1.2.2. Kelimenin Anlamını Hadisle İstişhâdı -----	158
2.1.1.2.3. Kelimenin Anlamını Şiirle İstişhâdı ve Tefsirde Şiiri Zikretmesi -----	159
2.1.1.3. Kelimenin Anlamını Dilocilerin Görüşleriyle Açıklaması --	163
2.1.1.4. Kelimenin Zıt Anlamını Açıklaması -----	166
2.1.1.5. Karşıt Anlamlı (Ezdâd) Kelimeleri Açıklaması -----	166
2.1.1.6. Kelimenin Arap Dili'ndeki Farklı Kullanımlarına İşareti --	168
2.1.1.7. Kelimenin Kökenini Açıklaması -----	168
2.1.1.8. Arapça Kökenli Olmayan Kelimeleri Açıklaması -----	170
2.1.1.9. Kelimenin Hakikat ve Mecaz Anlamlarına İşaret Etmesi --	171
2.1.1.10. Farklı Kullanımı Olup Benzer Manalara Gelen Kelimelerin Nüanslarına İşareti -----	172
2.1.2. Sarf -----	173
2.1.2.1. Kelimelerin Veznini Açıklaması -----	173
2.1.2.2. Kelimelerin Müfred ve Cemi' Oluşlarına İşaret Etmesi	175
2.1.2.3. Kelimelerin İştikâkını Açıklaması -----	176
2.1.3. Nahiv -----	177
2.1.3.1. Nahvî Tahlillerde Bulunması -----	177
2.1.3.2. Kelimenin İrabını Beyan Etmesi -----	181
2.1.3.3. Edatların Anlamını Açıklaması -----	182
2.1.4. Belâgat -----	186
2.1.4.1. Beyân -----	187
2.1.4.1.1. Teşbih -----	188
2.1.4.1.2. Mecâz -----	191
2.1.4.1.2.1. Hakikat Mecaz Bağlamında Âyetleri Tefsiri --	191
2.1.4.1.3. İstiâre -----	191
2.1.4.1.4. Kinâye -----	196
2.1.4.1.5. Mesel -----	199
2.1.4.2. Meânî -----	202
2.1.4.2.1. İstifhâm -----	203
2.1.4.2.2. Zıkr ve Hazf -----	204
2.2. Kıraat -----	205
2.2.1. Farklı Kıraatlere İşaret Etmesi -----	205
2.2.2. Kıraat İmamlarının İttifak ve İhtilaflarına İşaret Etmesi --	209
2.2.3. Kıraat İmamları ve Ravilerinin İsimlerini Zikretmesi -----	213
2.2.4. Kıraatlerini Zikrettiği Kelimenin İrabını Yapması -----	214
2.2.5. Lehn Konusuna Yaklaşımı -----	216

2.2.6. Özel Mushaflardaki Kıraatleri İfade Etmesi -----	217
2.2.7. Şâz Kıraatleri Belirtmesi -----	218
2.3. Fıkıh Usûlü ve Fıkıh -----	221
2.3.1. Şer'î Delillerden Hüküm İstinbâtı -----	223
2.3.2. Fıkıh Mezheplerine Yer Vermesindeki Metodu -----	228
2.3.3. Mezhep İmamlarının Görüşlerini Nakletmesi -----	230
2.3.4. İhtilâflı Görüşleri Zikredip Bunlar Arasında Tercih Yapması- -----	230
2.3.5. Fıkî Konulardaki Tefsirleri -----	231
2.3.5.1. İbadetlerle İlgili Tefsiri -----	231
2.3.5.1.1. Abdest -----	231
2.3.5.1.2. Namaz -----	235
2.3.5.1.3. Oruç -----	239
2.3.5.1.4. Zekât -----	240
2.3.5.1.5. Hac -----	242
2.3.5.2. Kur'ân'daki Muâmelât Konularını Tefsiri -----	244
2.3.5.2.1. Mehîr ve Nikâh -----	244
2.3.5.2.2. Talâk -----	247
2.3.5.2.3. Mîrâs -----	248
2.3.5.2.4. Vasiyet -----	251
2.3.5.3. Kur'ân'daki Ceza Türlerini Tefsiri -----	251
2.3.5.3.1. Hırsızlık -----	252
2.3.5.3.2. Zinâ -----	255
2.3.5.3.3. İçki İçme -----	257
2.3.5.3.4. Adam Öldürme -----	257
2.3.5.3.5. Adam Yaralama -----	261
2.4. Kelâmî Konuları Tefsiri -----	261
2.4.1. Kelâmî Meselelere Yer Vermesi -----	262
2.4.2. Farklı Mezhep Görüşlerine Karşı Tutumu -----	267
2.4.3. İmâmete Engel Olan Durumlardan Zulüm Hakkında Düşün- cesi -----	270
2.4.4. Selefî Düşünce Dışındaki Mezhep Görüşlerini Ele Alması -----	271
2.4.5. Tevhîd Konularını Tefsir Etmesi -----	277
2.4.5.1. Allah'ın İsimleri -----	277
2.4.5.2. Allah'ın Sıfatları -----	279
2.4.5.3. Haberî Sıfatların Te'vîli -----	282
2.4.5.3.1. İstivâ' -----	282
2.4.5.3.2. Yed -----	284

2.4.5.3.3. Vech-----	285
2.4.5.3.4. ‘Ayn -----	286
2.4.5.3.5. Sâk -----	287
2.4.5.3.6. Mekrullâh -----	287
2.4.5.3.7. Allah’ın Dilemesi-----	288
2.4.6. Nübüvvet Konularını Tefsiri-----	289
2.4.6.1. Peygamberlere İman -----	289
2.4.6.2. Peygamberlerin Masumluğu-----	291
2.4.6.3. Kadınların Peygamberliği-----	293
2.4.6.4. Hz. Peygamber’den Önce Peygamber’in Kim Olduğu -----	294
2.4.7. Sem‘iyyât -----	295
2.4.7.1. Melekler -----	296
2.4.7.2. Şeytanlar ve Cinler-----	297
2.4.7.3. Kıyamet Günü -----	300
2.4.7.3.1. Kıyamet Alametleri -----	301
2.4.7.3.2. Berzah ve Berzah’ta Ruhların Durumu -----	303
2.4.7.3.3. Ru’yetullâh-----	305
2.5. Tasavvuf -----	307
2.5.1. Tasavvufi Görüşlere Yer Vermesi -----	307
2.5.2. Velâyet Konusuna Yaklaşımı -----	309
2.5.3. Ledünnî Bilgiye Yaklaşımı -----	310
2.5.4. Mutasavvıfları ve Sûfî Uygulamaları Eleştirmesi-----	312
2.6. Fen Bilimleri -----	313

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEHÂSİNÜ’T-TE’VÎL’İN KUR’ÂN İLİMLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-----

1. Vahiy-----	319
2. Kur’ân Lafzı ve Kur’ân’ın Nüzûlü-----	322
2.1. Kur’ân Lafzının Sözlük ve Terim Manası -----	322
2.2. Kur’ân’ın Nüzûlü ile İlk ve Son İnen Âyet ve Sûreler-----	322
3. Kur’ân’ın Tertibi-----	325
3.1. Âyetlerin Tertibi -----	325
3.2. Sûrelerin Tertibi -----	326
4. Sûrelerin İsimleri -----	327
5. Mekki ve Medeni Sûrelerin Özellikleri -----	329
6. Esbâb-I Nüzul -----	332

6.1. Zikrettiği Âyetin Nüzul Sebeplerini Göstermesi -----	333
6.2. Âyet İçin Farklı Nüzûl Sebeplerini Zikretmesi -----	339
6.3. Farklı Nüzûl Sebeplerinin Aralarını Telif Etmesi -----	340
6.4. Zikredilen Sebeb-i Nüzule Dair İtirazı -----	342
6.5. Sebebin Hususiliğinin Hükümün Umumiliğine Engel Olmaması -----	344
7. Nâsîh ve Mensûh -----	348
7.1. Neshi Târifi -----	348
7.2. Neshi İddia Edilen Âyetlerin Tefsiri -----	351
7.3. Nâsîh ve Mensûh Konusunda İhtilaflı Görüşleri Sunması -----	356
7.3.1. Nesh Konusundaki İhtilaflı Görüşleri Tercihsiz Sunması -----	356
7.3.2. Nesh Konusundaki İhtilaflı Görüşleri Tenkit ve Tercihleri -----	358
8. Muhkem ve Müteşâbih -----	362
9. Hurûf-î Mukattaa -----	365
10. Garîbu'l-Kur'ân -----	368
11. Vücûh ve Nezâir -----	370
12. İ'câzü'l-Kur'ân -----	373
13. Aksâmu'l-Kur'ân -----	376
14. Kisasu'l-Kur'ân -----	380
14.1. Kıssaların Amacını İfade etmesi -----	382
14.2. Kıssalarda Kendi Tercihini Belirtmesi -----	384
14.3. Bir Tercihle Bulunmaksızın Kıssa Hakkında Bilgi Nakletmesi -----	386
15. Tekrâru'l-Kur'ân -----	388
16. Müşkîlü'l-Kur'ân -----	390
17. Mücmel-Mübeyyen -----	394
18. Mübhemâtü'l-Kur'ân -----	396
19. Fedâilü'l-Kur'ân -----	399
19.1. Sûrelerin Fazîletleri -----	399
19.2. Âyetlerin Fazîletleri -----	401
20. Âm ve Has Lafızlar -----	403
21. Münâsebâtü'l-Âyâtî ve's-Süver -----	406
21.1. Âyetler Arası Münâsebet -----	407
21.2. Sûre İçî Münâsebet -----	410
SONUÇ -----	413
KAYNAKLAR -----	417
DİZİN -----	427

KISALTMALAR

b.	: Bin, İbn
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
bt.	: Bintü, ibnetü
b.y.	: Basım Yeri Yok
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB:	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
İFAV.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Tarihi
r.a.	: Radiyallâhu anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallâhu ‘Aleyhi ve Sellem
sy.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik Yapan
ts.	: Basım Tarihi Yok
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
yay.	: Yayınları
y.y.	: Yayın Evi Yok